

Сідорова Катерина Юріївна,
студентка 3 курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник – асистент Хижняк А.В.

СПАДКОВА ТРАНСМІСІЯ ТА СПАДКОВЕ ПРЕДСТАВЛЕННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

В більшості країн світу спадкове право подібне між собою. Адже легше запозичувати вже підготовлені норми і пристосовувати їх до окремої держави, ніж вигадувати нові і перевіряти їх на практиці. Світовий досвід у вирішенні питань спадкування походить з часів римського приватного права, саме там були закладені основи і основні поняття спадкового права. Практика «успадкування за правом представництва» спостерігається практично в кожній європейській країні, відрізняється лише кількістю черг закликання і суб'єктами спадщини.

Таке поняття, як «спадкування за правом представлення», вже було відоме в римському праві, але, незважаючи на те, що воно було більш-менш прийнятне новітніми системами цивільного права, поняття все ще залишається одним з найбільш проблемних питань у доктрині цивільного права. [1, с. 77] Давайте більш детально проаналізуємо ці поняття.

«Спадкування за правом представлення» розуміється як спеціальний порядок заклику спадкоємців за законом (та іншими особами) у спадщину, коли одна особа у разі смерті іншої особи, яка є спадкоємцем за законом, до відкриття спадщини, нібито затьмарює його місце і набуває право успадкування тієї частини у спадковому майні, яку б отримав померлий спадкоємець, якщо він був би живий на момент відкриття спадщини.

На думку Ю.О. Заїки, термін, що використовується законодавцем – «спадкування за правом представлення» є досить довільним, оскільки особа «представляє» померла до відкриття спадщини [2, с. 178]. З цією точкою зору погоджується В. Синайський, який зазначає, що в дореволюційному цивільному праві термін «спадщина за правом представлення» вважався невдалим, тому що він не відображає суті цього явища, а успадкування онуків і правнуків називається поколінням спадкоємності [3, с. 261].

Слід виділити особливості «успадкування за правом представлення». Як і в теоретичних дослідженнях, і в судовій практиці сфера застосування спадщини одностайно визначається правом представлення – тільки при спадкуванні за законом. Спадщина за правом представництва може відбуватися тільки з спадщини за законом. У цьому аспекті необхідно

погодитися з позицією Верховного Суду України, яка чітко визначила сферу «спадкування за правом представлення» [4]. Таким чином, у рішенні суду в одному з справ вказується, що спадкування за правом представлення можливе лише у випадку спадкування за законом і не застосовується у разі спадкування за заповітом, а онуки заповідача успадковують тільки ту частку, яка належала їх померлому батькові (матері) під час успадкування відповідно до закону, якщо є кілька онуків, то згадана частка поділяється між ними, але не впливає на інтереси інших спадкоємців відповідно до закону. В іншому випадку Верховний Суд України висловив подібне розуміння наслідків права на представлення.

Наступною особливістю є спеціальний суб'єктний склад осіб, які мають право на спадщину за правом представлення. У теорії цивільного права «спадкування за правом представлення» визначається саме як спеціальний порядок покликання до спадкування спадкоємців за законом, але аж ніяк не є самостійною основою або видом спадщини. У цьому випадку суб'єктами спадщини за правом представлення є певні групи спадкоємців за законом. Надання цим особам права успадкування правом представлення не позбавляє їх статусу звичайних спадкоємців [3, с. 262].

Відповідно до частини 1-4 ст. 1266 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) в числі спадкоємців за правом представлення включають: 1) онуки спадкодавця; 2) прабабуся, прадіда заповідача; 3) племінники заповідача; 4) двоюрідні брати заповідача [5].

Наступне поняття, яке необхідно проаналізувати, є спадкова трансмісія. Стаття 1276 Цивільного кодексу України передбачає чітке визначення спадкової трансмісії. Якщо спадкоємець за заповітом або за законом помер після відкриття спадщини і не встиг її прийняти, право прийняти спадщину, що належить йому, за винятком права прийняти обов'язкову частку у спадщині, переходить до його спадкоємців. Поняття «трансмісія» взято з латинського слова «transmission», що означає передачу чогось [6, с. 650]. У даному контексті під трансмісією розуміється можливість для спадкоємців набути права трансмісарів, тобто до них переходить право стати спадкоємцями (правонаступниками) після смерті первісного спадкодавця, а також право спадщини трансмітента.

Отже, можна виділити такі критерії, які включає спадкова трансмісія:

- 1) смерть закликаного спадкоємця після відкриття спадщини, тобто є дві спадщини – після заповідача і після спадкоємця;
- 2) неприйняття спадкоємцем спадщини у зв'язку з його смертю;

3) право спадкоємця прийняти спадщину за рахунок померлого – у цьому випадку всі спадкоємці померлого можуть успадковувати, а не тільки певну визначену категорію;

4) ці правила застосовуються як до спадкоємства за законом, так і до спадщини за заповітом.

Право приймати спадщину спадкоємцям, які приймають спадщину у порядку спадкової трансмісії, здійснюється на загальних підставах протягом періоду, що залишився після смерті заповідача, який прийняв спадщину, але не отримав його через смерть. Але якщо період, що залишився для подання заяви про прийняття спадщини, менше трьох місяців, то він продовжується до трьох місяців. Порядок реєстрації спадщини у випадку спадкової трансмісії є загальним: спадкоємці померлого заповідача подають заяву про прийняття спадщини до нотаріуса за місцем відкриття спадщини після заповідача, який помер першим.

Слід зазначити, що спадкову трансмісію не слід ідентифікувати з інститутом успадкування за правом представлення як права успадкування родичів спадкоємця, визначеного в ст. 1266 ЦК, який помер до відкриття спадщини. Таким чином, відмінності між спадковою трансмісією та успадкуванням за правом представлення є такими:

- успадкування за правом представлення відбувається в тому випадку, якщо спадкоємець помер перед заповідачем, спадкова трансмісія використовують, якщо спадкодавець помер раніше, але спадкоємець також помирає і не встигає прийняти спадщину;

- спадкова трансмісія поширюється як на спадщину за законом, так і на спадщину за заповітом, у той час як спадкування за правом представлення можливе тільки за спадкуванням за законом;

- спадкова трансмісія можлива для будь-якого спадкоємця, а за правом представлення спадщини іншою особою вказаною у Цивільному Кодексі України [7, с. 241].

Таким чином, проаналізувавши поняття спадкування за правом представлення і спадкової трансмісії, а також виявлення відмінностей між ними.

Отже, спадкування за правом представлення та спадкова трансмісія це особливий порядок закликання спадкоємців за законом чи заповітом, а не як самостійна основа або тип спадщини. Лише за певних умов спадкоємці за правом представлення або за спадковою трансмісією можуть успадкувати майно.

ЛІТЕРАТУРА:

4. Желіховська, Ю. В. Поняття, юридична природа та розмежування понять «спадкового представлення» та «спадкової трансмісії» // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки / Херсонський державний університет. – Херсон : Гельветика, 2013. – Вип. 3/2013, Т. 1. – С. 77-79.
5. Заїка Ю. О. Спадкове право України: Навч. посібник / Ю. О. Заїка. – К. : Істина, 2006. – 216 с.
6. Желіховська Ю. В. Поняття та юридична природа спадкового представлення. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». – Том 26 (65). – 2013. – № 2-1 (Ч. 1). – С. 261-265.
7. Ухвала колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 16 вересня 2009 р.. Справа № 6-9785св09 // Єдиний державний реєстр судових рішень України. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/4965561>.
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – С. 356.
9. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонової, Н.Ю. Голубевої. – К., 2008. – 740 с.
10. Цивільне право України: Навчальний посібник / За ред. Є.О. Харитонova, Н.Ю. Голубевої. – К.: Істина, 2009. – 280 с.

Тетерятник Мілена Євгенівна,

студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Бабич І.Г.

ПРОБЛЕМАТИКА СПАДКУВАННЯ ОСІБ, ЩО МАЮТЬ ФАКТИЧНІ ШЛЮБНІ ВІДНОСИНИ

На сьогоднішній день існує тенденція до суттєвого зростання кількості пар, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, що пов'язано безпосередньо з бажанням молоді, перед тим як укласти шлюб, пройти, так званий, етап перевірки своєї готовності до сімейного життя або з бажанням навпаки уникнути виникнення будь-яких юридичних наслідків їхніх відносин. Проте особи, які не бажають офіційно зареєструвати свої відносини можуть зіткнутися з проблемою визначення юридичних наслідків таких відносин, адже у нашому законодавстві відсутня чітко визначена система